

Ψ

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ
СВІДОМОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У
ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ**

**DEVELOPMENT OF NATIONAL AWARENESS
AND NATIONAL IDENTITY IN TIME OF WAR
AND POST-WAR PERIOD**

Рівне

29-30 листопада 2023 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

**РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У
ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ:**

збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції

**DEVELOPMENT OF NATIONAL AWARENESS AND NATIONAL
IDENTITY IN TIME OF WAR AND POST-WAR PERIOD:**

collection of papers presented
at the International Scientific and Practical Conference

(29-30 листопада 2023 р, м. Рівне)

УДК 159.9+ 316.6

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у воєнний та повоєнний періоди : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 листопада 2023 р м. Рівне). Упоряд. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова. Рівне , 2023. 176 с .

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного
гуманітарного університету

(протокол № 12 від 5.12.2023 р.)

Матеріали надруковані в авторській редакції. Редакційна колегія може не поділяти поглядів авторів. Відповідальність за зміст матеріалів, точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела, достовірність іншої інформації та за додержання норм авторського права несуть автори.

Другий етап присвячений ознайомленню дітей із культурою українського народу, України, розвитку поваги до традицій України, формуванню національної гідності в дітей.

Третій етап мав на меті формування національної гідності у дітей, розвиток у них патріотичних почуттів.

Основними принципами методики розвитку національної свідомості були:

- відповідність психологічним особливостям віку дітей у плані вибору методів та форм роботи (ігри, продуктивні види діяльності, наочність);
- орієнтація на сімейні та соціальні (громадянські) цінності, здоровий спосіб життя, повагу до прав людини;
- формування толерантних, патріотичних установок, знання дитиною власної історії, повага до традицій народу;
- розширення знань дітей старшого дошкільного віку у різних галузях (наука, культура та мистецтво, література);
- всебічний розвиток дитини (розвиток мовлення, пам'яті, пізнавального інтересу, творчих та інтелектуальних здібностей, а також можливість створювати власні творчі продукти – малюнки, оповідання, фотографії, листівки);
- інтерактивність (діалоговий режим занять із проявом ініціативи самих дітей);
- активне залучення сім'ї в освітній процес.

Висновки. Таким чином, розв'язуючи завдання патріотичного виховання дітей дошкільного віку, зокрема формування національної свідомості, кожен педагог має будувати свою роботу відповідно до умов та вікових психолого-педагогічних особливостей дітей. Врахування вікових особливостей дітей потребує широкого застосування колективних, групових та індивідуальних форм та ігрових методів, прийомів, які є важливими як для підвищення пізнавальної активності дітей, так і для створення емоційної атмосфери на заходах з патріотичного виховання.

Список використаних джерел

1. Михальченко Н.В. Характеристика патріотичної рефлексії особистості як показника самосвідомості учнів початкових класів. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/4_2009/6.pdf.pdf
2. Солонська А., Майгутяк Н. Формування патріотичних почуттів у старших дошкільників. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогіка. 2017. № 2. С. 88-92.

Юрчук Олена Сергіївна

здобувачка ступеня PhD

кафедри вікової та педагогічної психології

Рівненського державного гуманітарного університету

(м. Рівне, Україна)

<https://orcid.org/0009-0003-4238-4305>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Близько двох років українці живуть із постійним відчуттям страху за дітей, за себе, за рідних. Призвичаюючись до страхітливих умов сьогодення, вони піддаються безлічі психотравмуючих впливів, на подолання яких необхідна активація внутрішніх ресурсів. Як засвідчує життєва практика, одна людина знаходить ресурс і справляється із життєвими

проблемами, інша – ні, через що виникає загроза запуску механізму розвитку особистісних розладів. Погоджуємося із Л. П'янківською [1], що постійне перебування людини у стресовому стані запускає так званий механізм виживання. Саме тому змінюються дослідницькі парадигми стосовно дослідження впливу стресорів. Наразі вирішальне значення має вивчення особливостей резильєнтності особистості в умовах війни.

Мета повідомлення – розкрити сутнісні характеристики резильєнтності як механізму протидії особистості психотравмуючим впливам воєнних подій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз низки сучасних досліджень демонструє, що резильєнтність розглядається як здатність особистості до відновлення та динамічної стійкості в умовах мінливого середовища. Досліджувану проблематику розглядали Д. Асонов, Е. Грішин, А. Коен, Л. Кемпбелл-Сіллс, О. Кокун, Г. Лазос, Т. Мельничук, А. Мосек, Т.Титаренко, О. Хаустова, В. Чернобровкін, О. Чиханцова, І. Шаповал, О. Шевченко, Н. Школіна, М. Унгар та ін.

Позитивна психологія виокремлює резильєнтність як ключову складову благополуччя. На цю ж позитивну складову звертають увагу і дослідники А. Мастен та Дж. Обрадович. У своїх дослідженнях вони підкреслюють, що особистість, яка наділена рисами резильєнтності здатна справлятися зі стресом завдяки компетентності, емоційному інтелекту, оптимізму, почуттю гумору, терпінню, толерантності, вірі і самоповазі. Також вченими визначено, що когнітивні та проблемно-орієнтовані навички вирішення проблем є важливими компонентами резильєнтності. На розвиток резильєнтності особистості впливають як генетичні (тип нервової системи, успадкований генотип), так і соціальні чинники (сімейні взаємини, статус у колективі, соціальні контакти).

В умовах війни розвиток резильєнтності є життєво необхідним процесом. Саме ця здатність дозволить особистості витримати значні інтелектуальні, вольові та емоційні навантаження та відновитися в умовах найскладніших життєвих обставин. До ресурсів, які сприяють подоланню різних складних життєвих ситуацій відносять такі чинники, як от: толерантність до невизначеності, життєстійкість, оптимізм, самоефективність, резильєнтність, самопроекування, переконання та інші (О. Чиханцова, Н. Чепелева, A. Bandura, G. Bonnano, J. Davidson, C. Carver, J. Clarke, K. Connor, S. Maddi, D. McLain, J. Nicholson, M. Rutter, M. Sheier, M. Seligman та ін.)

Зарубіжні науковці (J. Clarke & J. Nicholson [3], E. Morel [4]) зазначають, що резильєнтність можна тренувати. О. Чиханцова [2] пропонує розпочати зі зими власної оцінки ситуації, оскільки на особистість впливають не події, а значення, яке вона їм надає. У розвитку резильєнтності значну роль відіграє вирішення проблем. Якщо людина намагається уникати проблеми, прагне відгородитися від них, тим складніше їй долати різні життєві перешкоди. Тобто, життєвий досвід є підґрунтям до резильєнтності. Чим ґрунтовніший досвід має людина, тим більшою є імовірність у наявності впевненості при вирішенні складних життєвих ситуацій.

За нашим розумінням, для розвитку резильєнтності особистості необхідно виховувати у собі такі властивості, як: самосприйняття, саморегуляцію та самоефективність.

Самосприйняття сприяє розумінню особистістю власних реакцій на стрес, складні життєві ситуації та виокремлення своїх сильних сторін для роботи над собою.

Саморегуляція розвиває уміння фокусуватися на своєму емоційному стані в умовах стресу та складних життєвих ситуаціях засобами різноманітних технік для активації позитивних емоцій та стимулювання вольових зусиль. Зниження психоемоційної напруги та самоконтроль емоційного стану О. Чиханцова [2] розглядає як профілактику психічних і соматичних захворювань. За твердженнями вченої, потрібно змінювати не зовнішні обставини, а власні установки та звички, щоб оптимально діяти у складній життєвій ситуації.

Самоефективність розвиває оптимістичний світогляд, навички долаття кризи, віру у свої сили та можливості. Бажання створювати та змінювати є міцним підґрунтям для розвитку резильєнтності.

Підкреслимо, що резильєнтність – це складний динамічний процес довжиною у життя. Це не постійний стан. Для успішного розвитку резильєнтності варто дотримуватися таких принципів, як: уміння співчувати, виявляти вдячність, здійснювати пошук сенсу життя, готовність до відновлення.

Висновки. Отже, резильєнтність, як унікальна здатність особистості протистояти психотравмуючим обставинам, є обов'язковою умовою оптимізації життєдіяльності особистості в умовах війни. Саме здатність українського народу жити, дбати про своїх рідних, працювати і планувати майбутнє у своїй країні, попри страхотливі умови сьогодення, є найяскравішим прикладом резильєнтності.

Список використаних джерел

1. П'янківська Л. В. Особливості прояву резильєнтності у студентів в умовах воєнного часу. *Перспективи та інновації науки*. Серія «Психологія». №10 (28) 2023. С. 623-633.
2. Чиханцова О., Гуцол К. Психологічні основи розвитку резильєнтності особистості в період пандемії Covid-19 : практичний посібник. Київ, 2022. 128 с.
3. Clarke, J., Nicholson, J. Resilience: Bounce Back from Whatever Life Throws at You. UK: Crimson Publishing. 2010
4. Morel, E. Die 7 Säulen der Resilienz. Stefan Mähleke. 2021

Янкавс Юрій Андрісович,

здобувач ступеня PhD

*Рівненського державного гуманітарного
університету, м. Рівне, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасний вітчизняний ринок праці потребує висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців, здатних до системного пошуку нових ідей та їх реалізації у власній практичній діяльності на основі налагодження конструктивної міжособистісної взаємодії та креативного вирішення різних життєво важливих проблем. Відтак, набуває особливої актуальності проблема якісної підготовки не лише фахівців, які мають ґрунтовні фахові знання, але й творчих, здатних працювати в команді, обмінюватися інформацією й прагнути до самовдосконалення. Іншими словами, формування комунікативної культури особистості сучасного фахівця стає пріоритетною проблемою сьогодення.

Проблема формування комунікативної культури особистості є предметом дослідження філософських, психологічних і педагогічних наук. Так, наукові праці присвячені розумінню окремих сторін професійної та комунікативної культури: методологічні аспекти розкриті І. Ісаєвим, В. Сластьоніним та ін.; морально-етичні аспекти схарактеризовано Е. Гришиним та ін.; сутнісні характеристики комунікативних аспектів розкрито В. Грехневим, І. Комаровою, А. Мудрик, І. Тимченко та ін. Необхідність гуманної комунікативної взаємодії у процесі навчання і виховання особистості відображено в наукових працях Г. Балла, І. Беха, О. Бодальова, С. Гончаренка, В. Гриньової, М. Євтуха,

Derpoliuk Elena Features of psychological correctional work with women using meditation tools in a remote setting.....	45
Доній Вікторія Сергіївна Прояви національної ідентичності українців у сучасному культурному просторі	48
Зубкевич Юлія Володимирівна, Широких Анастасія Олегівна Військова агресія як каталізатор національної свідомості українського суспільства	51
Ільчук Сергій Соціальна ексклюзія як виклик повоєнної України	52
Іщенко О.В. Соціально-психологічні особливості психологічного клімату в організації у кризовий період.....	55
Кікінежді Оксана Михайлівна, Василькевич Ярослава Зіновіївна Розвиток національної ідентичності сучасної молоді: егалітарний вимір	57
Кожем'яка Юлія Миколаївна, Чередниченко Тетяна Володимирівна Військова агресія як каталізатор національної свідомості українського	60
Компанієць Ольга Самооцінка старшокласника як передумова виникнення конфліктної взаємодії з ровесниками.....	62
Краля Катерина Миколаївна Джерела самоефективності особистості.....	65
Красовська Інна Василівна, Парфанович Іванна Іванівна Вплив командних активностей на продуктивність діяльності організації.....	67
Кулакова Лариса Миколаївна Збереження репресованими українцями етнічної ідентичності в умовах заслання.....	70
Кулаков Руслан Станіславович Національна самосвідомість особистості: теоретичні аспекти формування.....	73
Кулеша Наталія Петрівна Психологічні особливості психічного здоров'я внутрішньо переміщених осіб під час війни.....	75
Кутішевська Дарина Психологічні особливості самореалізації жінок зрілого віку....	78
Лазаренко Інеса Станіславівна, Рибак Тетяна Миколаївна Актуальність надання первинної психологічної допомоги викладачам та студентам у надзвичайних ситуаціях.....	80
Левко Олександр Олегович Формування психологічної готовності майбутніх стоматологів до професійної діяльності в умовах сьогодення	83
Литвиненко Світлана Анатоліївна, Ямницький Вадим Маркович Етапи професійно-особистісного розвитку сучасних допомагаючи практиків у системі неформальної післядипломної освіти: досвід символдрами.....	85

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у поствоєнний період

Луцик Галина Олександрівна Розвиток соціальної відповідальності майбутніх психологів під час формування готовності до професійної діяльності у воєнний період.....	87
Луцок Тетяна Іванівна Екзистенційна криза в умовах війни : причини та наслідки..	89
Мельничук Ірина Психологічний розвиток і корекція резильєнтності особистості у воєнний період.....	92
Мешко Олександр Іванович, Павловський Тарас Анатолійович Особливості розвитку професійної стресостійкості працівників сфери надання послуг	94
Момот Марина Анатоліївна Вплив психотравмуючих ситуацій на людей похилого віку.....	97
Ніколайчук Галина Іванівна, Демчук Олена Олександрівна Формування української ідентичності в умовах сучасних викликів.....	100
Опанасюк Ірина Василівна Роль кольору в осмисленні підлітками власного емоційного контексту та його змін під впливом психотравмуючих обставин.....	103
Охріменко Наталія Павлівна Рівні патріотичної вихованості дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства.....	105
Павелків Віталій Романович Психологічні особливості розвитку національної свідомості та ідентичності студентської молоді у воєнний період.....	108
Паламарчук Володимир Богданович Психологічні детермінанти формування професійного мислення у майбутніх маркетологов.....	111
Паламарчук Владислав Володимирович Розвиток комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери бізнесу.....	114
Панащук Ігор Миколайович Відповідальність як професійно-особистісна якість майбутнього педагога.....	116
Панченко Оксана Петрівна Рівні патріотичної вихованості дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства.....	118
Панченко Оксана Петрівна Загальнотеоретичний аспект діяльності бізнес-психологів в умовах воєнного стану	121
Полякова Світлана Василівна, Розумний Сергій Михайлович Екстралінгвістичні засоби розкритті психологічного стану людини в умовах сучасної війни.....	123
Радул Ірина Геннадіївна Військовий стрес у дітей.....	126
Радул Сергій Григорович Effect of job related and personal stressors on the pilots.....	128

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у поствоєнний період

Рейко Анастасія Василівна, Орап Марина Олегівна Емоційний інтелект менеджера: ключова компетентність для росту конкурентоспроможності бізнесу у воєнний час.....	131
Савелюк Наталія Михайлівна Асоціативний експеримент у дослідженні семантичних полів вербального стимулу «Україна»	135
Созонюк Ольга Степанівна Психологічний стан і національна ідентичність дітей внутрішньо переміщених осіб: сучасні виклики	137
Сидоркевич Дмитро Йосипович Психологічні умови формування професійної компетентності майбутніх фізичних реабілітологів до фахової діяльності у воєнний та повоєнний періоди.....	140
Халік Олена Олександрівна Розвиток самоосвітньої професійної компетентності випускників педагогічного ЗВО як умова ефективності відбудовчих процесів у воєнний та повоєнний періоди.....	142
Хаустова Тетяна Миколаївна Соціально-психологічні особливості життєстійкості внутрішньо-переміщених осіб.....	145
Чмут Яна, Широких Анастасія Олегівна Роль засобів масової інформації у формуванні масової свідомості громадян	147
Шевчук Анна Іванівна, Широких Анастасія Олегівна Особливості вияву підвищеної тривожності у підлітків.....	151
Шумик Любов Ростиславівна Детермінанти формування національної самосвідомості.....	153
Щирук Ірина Анатоліївна Психологічні особливості терапії осіб постраждалих на ПТСР: аксіом-особистісний підхід	157
Юрчук Олексій Іванович Основні принципи розвитку національної свідомості у дошкільному віці.....	159
Юрчук Олена Сергіївна Психологічні основи розвитку резильєнтності особистості в умовах війни.....	161
Янкавс Юрій Андрісович Психологічні умови формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки	163
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	166